

geschiedde toen met de *Sarekat Rakjat*-scholen. Er bestonden daarentegen in '24 nog 21 scholen van de *Sarekat Islam* – latere gegevens ontbreken.

In de loop van de jaren '20 nu kwam tevens een geheel andere type school tot ontwikkeling – eigenlijk moeten wij van 'schooltjes' spreken: inheemsens die zelf Nederlands lager onderwijs hadden gehad, richtten een schooltje op en maakten bekend dat zij les gaven in het lezen en schrijven van het Nederlands, soms ook in het rekenen. Wanneer onze veronderstelling juist is dat vele van de oprichters van die primitieve 'wilde scholen' inheemsens waren die na het doorlopen van een Hollands-Inlandse school geen emploti hadden kunnen vinden, dan spreekt het vanzelf dat het aantal van die 'wilde scholen' toenam in de tweede helft van de jaren '20, toen de Hollands-Inlandse scholen meer abituriënten kregen en de behoefte aan onderwijs toenam. Sommige oprichters van die 'wilde scholen' vroegen lage schoolgelden, andere veel hogere – er waren er onder hen ook die het Nederlands onvoldoende meester waren om er les in te geven en de oprichters hadden over het algemeen geen enkele kwalificatie om als onderwijzer op te treden. Hoeveel van die primitieve 'wilde scholen' ontstonden, weten wij niet – er zijn er in totaal misschien wel enkele duizenden geweest.

Al in '29 overwogen gouverneur-generaal de Graeff en de Raad van Nederlands-Indië om tegen die wildgroei maatregelen te nemen. Er werd toen besloten, aan de Hollands-Inlandse Onderwijscommissie (een commissie welke o.m. diende na te gaan of er meer Hollands-Inlandse scholen moesten worden opgericht) advies te vragen, maar dat was nog niet opgesteld toen de commissie (over de 'wilde scholen' zweeg zij) haar algemeen eindrapport uitbracht: zij meende dat het maatschappelijk niet verantwoord was, nieuwe Hollands-Inlandse scholen op te richten – bovendien was daar geen geld voor. Daarmee werd achter de uitbreiding van het Europese onderwijs een punt gezet. In de kringen van inheemsens, Indische Nederlanders en Vreemde Oosterlingen leidde dit tot grote ontevredenheid – een symptoom daarvan was dat de onderwijs-begroting-'33 eind augustus '32 door de Volksraad werd verworpen: de eerste (en enige) maal dat de Volksraad zich tegen een geheel begrotingshoofdstuk uitsprak. Kort nadien nu moest de Volksraad stemmen over een ontwerp-'wilde scholen'-ordonnantie; de gebeurtenissen die op die stemming zouden volgen, zouden het gouvernement nopen, zijn koers te wijzigen waarmee het in de ogen van veel politiek-bewuste inheemsens een gevoelige nederlaag zou lijden.

Eigenlijk was dat al de tweede keer dat het gouvernement zich genoopt zag zijn beleid te wijzigen.